THE BYZANTINE SOCIAL AND CULTURAL INFLUENCE IN SOUTH-EAST EUROPE

Călin Roșu
PhD Student, University of Craiova

Abstract: Eastern Europe - Southeast was even from the Byzantine period a conflict zone, influences and cultural contrasts. An enormous area bounded on the east by the Dniester River, west of Tisa in the south of the Dinaric Mountains and north of the Vistula. This was a heavily disputed area over time,

Even their story is not unitarian,such as their people: in the are of former Dacia proper, they would be absorbed and latinized thus leaving a lasting ethno-linguistic footprint. In the East, between the Dniester and Volga Rivers the slavs were the majority, forming the foundation of Russia, Belarus and Ukraine today, states strongly related to their Slavic heritage.

Keywords:South –Eastern Europe,byzantine,romanised,Christian,Orthodox

Europa de Est – Sud – Est a fost, încă din perioada bizantină o zonă a conflictelor, a influențelor și a contrastelor culturale. O zonă enormă limitată la Est de râul Nistru, la vest de Tisa, în sud de munții Dinarici iar la nord de Vistula. Aceasta a fost o zonă intens disputată de-a lungul timpului. La început populată de triburi dacice, sarmatice și celtice, această regiune a fost limes-ul, limita de Est a Imperiului Romei, care a colonizat, exploatat și militarizat regiunea Serbiei, României și Albaniei de astăzi.

Marile migrații au venit în mare măsură în direcția acestui flanc roman, care a fost sacrificat în încercarea de a stăvili hotarele răsăritului. Goții, gepizii, costobocii, hunii au fost cei ce au cucerit aceste pământuri fertile. Însă societatea lor primitivă a fost rapid asimilată vorbitorilor de limbă latină.

O altă poveste este cea a slavilor. O populație eterogenă, foarte numeroasă, bine organizată politic și militar care s-a așezat în regiunea Europei de Sud – Est, dar și la Est de Nistru.

Povestea acestora nu este una unitară întocmai ca și popoarele lor: în zona romanizată a fostei Dacii, ei vor fi absorbiți și latinizați, lăsând însă o amprentă etno-lingvistică vizibilă. În Est, între Nistru și Volga, ei au fost majoritari, formând bazele Rusiei, Belarusului și Ucrainei de azi, state puternic legate de moștenirea lor slavonă.

La sud de Dunăre, însă, slavii deși minoritari s-au impus lingvistic, dând naștere sârbilor, slovenilor, muntenegrenilor și macedonenilor. Un caz aparte este cel al bulgarilor o populație turanică de la Est de Urali care, sub influența slavilor sudici s-a sedentarizat și slavizat dând naștere Țaratului Bulgar.

Existența slavilor a fost puternic influențată de cel mai puternic vecin din zonă, Imperiul Roman de Răsărit, a cărui cultură elenistică și a cărui religie creștină nu a fost preluată de întreaga regiune Sud-Est Europeană.

Un mare rol în definirea culturală și socială a popoarelor sud-est europene a avut-o creștinismul estic, bizantin care a constituit liantul și piatra de temelie a etnogenezei multor

BDD-A23211 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:53:38 UTC)

națiuni. Deși despărțiți, separați din punct de vedere etno-lingvistic și cultural, locuitorii acestei regiuni au învățat să coabiteze și să conlucreze sub stindardul iubirii creștine, astfel reușind să se unească în mici formațiuni statale de sorginte slavonă (eruzale, voievodate) sau latină, județe. Legea feudală strictă, laică, a vestului a căpătat o formă mai blândă în est, unde Biserica a deținut un rol important în menținerea ordinii sociale și a stabilității lingvistice.

Călugări sau ierarhi școliți în Constantinopol, precum Chiril și Metodiu au creat alfabetul chirilic, folosit în întreaga regiune timp de mai bine de 900 de ani. Într-o epocă a barbariei, a orgoliilor mărunte, când micii boieri își argau puteri de viață și de moarte, înalții clerici dețineau controlul prin puterea informației. Odată cu prăbușirea Romei un număr imens de tehnologii romane se pierduseră, dar prin intermediul erudiților preoți ele au fost recuperate, în mare măsură.

Ca să înțelegem cultura locală trebuie să facem referire la cultura bizantină, care invitabil și-a lăsat amprenta asupra popoarelor sud-est europene.

Contrat credinței nefundamentate că Imperiul Bizantin ar fi fost un imperiu decadent precum fratele său din Vest, acesta îmbrățișase încă de la început Credința cea Adevărată, o alegere care îi va marca existența și evoluția de-a lungul secolelor. Această decizie va asigura un climat de toleranță și echilibru socio-cultural, transmise și mai departe în sfera sa de influență.

De aceea secolele 8-9, au fost momentele când s-a format patternul socio-cultural hotărâtor al întregii regiuni, o regiune a mulajului cultural.

Odată cu perioada de apogeu a Imperiului Bizantin au venit însă și noi provocări pentru regiunea amintită. Din stepele Asiei un nou val de invadatori a pornit să cunoască regiunea. Pegenegii, cumanii, populații de origine turanică și-au făcut apariția pe scena politico-militară. Aceste popoare, deși puternice din punct de vedere militar, au fost incapabile să domine cultural sau social societățile sedentare ale Europei de Sud-Est, fiind asimilate curând în substratul demografic. Singurele rămășițe au fost anumite toponime sau denumiri în vocabulurul superficial al limbilor. În regiunea „olahilor" adică a urmașilor Romei, s-a format poporul „valahilor", un termen folosit să descrie pe românii secolelor X – XV. Aceștia, fiind creștini răsăriteni, urmași ai bizantinilor. Cultura de sorginte latină a dominat și a supraviețuit tuturor invaziilor. Popoarele migratoare s-au lovit întotdeauna de perseverența și puterea de a rezista a localnicilor, această regiune devenind iarăși și iarăși o zonă gri, o zonă de protecție pentru Imperiul Bizantin.

O nouă amenințare, pornită tot din est aceea a maghiarilor, va zgudui Europa Sud-Estică. De această dată acest popor a devenit creștin și a copiat repede obiceiurile și tradițiile războinice ale Europei de Vest. S-au stabilit în Panonia și au pornit o imensă campanie de subjugare a cnezatelor intracarpatice, populate de români. Alături de ei sau aduși de aceștia, au sosit populații alogene precum secuii și sașii, care au colonizat în mod susținut regiunea.

Secolul al-XI-lea a adus o mare schimbare în Europa, fapt resimțit din plin și de spațiul vizat de noi. Marea Schismă a fost momentul când Biserica a fost fragmentată și odată cu ea și Europa.

Era cruciadelor a deschis calea Europei de Vest către Asia Centrală, către Drumul rătăcit către noi evoluții politice. În tot acest timp, marele pierzător a fost Imperiul Bizantin, fiind separat de marile surse de bogăție din Est de către Regatele Cruciaților și de invaziile musulmanilor.

BDD-A23211 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:53:38 UTC)

Cruciada Latină chiar a invadat şi cucerit în secolul al-XIII-lea Constantinopolul punând bazele regatului Latin al Constantinopolului. Deşi de scurtă durată, această ocupaţie militară a evidenţiat strălucirea Bizanţului şi lipsa de unitate a lumii creştine.

Aceste realităţi vor fi speculate în mod constant de către popoarele musulmane ale Asiei, foarte numeroase în căutarea unei noi patrii şi dornici de expansiune.

Odată cu prăbuşirea regatelor cruciate, noua ţintă a Jihadului va fi Bizanţul. Atacat pe rând de Seleucizi, de Mameluci şi apoi de Otomani, încet încet, bătrânul imperiu va ceda, pas cu pas, teren în calea hoardelor asiatice. Un astfel de pământ pierdut va fi Rumelia, Serbia, Albania, Morea (Peloponez), insulele Corfu şi Rados, Ciprul. Europa Sud-Estică va fi astfel pusă faţă în faţă cu un adversar deductabil, un nou imperiu, aflat în plină ascensiune, cel Otoman.

Turcii otomani, proveniţi din stepele Asiei au fost iniţial un popor nomad, crescători de animale dar şi buni călăreţi, specializaţi în razboiul călare. Pentru aceasta au fost de multe ori recrutaţi ca mercenari în armatele bizantine. Odată cu islamul aceştia au îmbrăţişat şi tehnologiile de asediu ale europenilor, stilul brutal al mongolilor şi flexibilitatea politică a bizantinilor. Astfel o nouă super-putere locală a luat naştere, care pe parcursul a trei secole, a erodat temelia marelui său vecin.

Sărăcia, liderii neinspiraţi şi dezbinarea creştinătăţii au făcut din Bizanţ un veritabil punct de atracţie pentru toate atacurile. Odată mândrul imperiu a fost redus la un număr mic de provincii şi de regate – succesor precum Trebizonda, Grecia, Albania, Croaţia, Serbia. Această fragmentare a permis otomanilor să se extindă rapid în Europa de Sud şi de Sud-Est, învingând, unul după altul principatele slavone sau greceşti.

Pas cu pas, oştile răsăritului au fost decimate, totul culminând cu bătălia de la Adrianopole. Pentru ultima oară Europa de Vest a încercat să îşi ajute vărul răsăritean trimiţând cruciaţii în sprijinul Bizanţului. La această cruciadă au participat principii români, bulgari, bizantini şi greci, însă izbânda nu a fost a lor.

Salvarea temporară a venit tot din direcţia Asiei prin hoardele lui Timur Lenk, care au învins pe otomanii lui Baiazid întâiul, cucerind o mare parte a imperiului. Aceasta a oferit răgazul bizantinilor să îşi refacă citadela şi apărarea.

Însă în curând un nou sultan, Mehmed al doilea, ambiţios şi puternic, a refăcut imperiul otoman fărâmiţat sub stindardul luptelor împotriva creştinilor. În scurt timp Constantinopolul s-a văzut din nou înconjurat, asediat.

În sprijinul bizantinilor au pornit trupe din Balcani, din Ţările Române şi din Europa Răsăriteană. Aceştia au răspuns la chemarea Patriarhului Constantinopolului care a făcut apel la unitatea credinţei ortodoxe. Răspunsul prompt al principilor demonstrează legătura culturală şi religioasă neîntreruptă cu bizantinii. În numele multor legături de rudenie, marile familii boiereşti din Valahia, Moldova, Rutenia, Serbia, Muntenegru, Bulgaria, Bosnia au trimis ajutor în oaste şi bani înspre Constantinopol. Conform cronicarilor bizantini ai vremii, aproape toate familiile nobiliare din Europa Balcanică au legături de rudenie, de vasalitate sau jurăminte de credinţă cu membrii Curţii Bizantine.

Se poate spune că asediul Constantinopolului a fost o înfruntare a culturilor, a ideilor, a credinţelor a două lumi aflate în conflict. Odată cu destinul marelui oraş s-a jucat şi existenţa şi independenţa Europei de Sud Est.

Cifre ale vremii vorbesc de existenţa a aproape 2000 de arcaşi slavi pe metereze, ceea ce ar confirma sprijinul oferit. Între trupele recrutate de bizantini sau numărând s-ar putea chiar şi mercenari secui recrutaţi din Transilvania.

BDD-A23211 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:53:38 UTC)

Însă otomanii au folosit noi tehnici de luptă genoveze, turnuri de asediu cu ajutorul cărora au distrus zidurile de apărare. Sfârșitul orașului era aproape. Sute de mii de ieniceri au luat cu asalt cel mai frumos oraș al Europei distrugând odată cu el și un mileniu de istorie.

Pentru Europa Sud Estică începea o nouă eră întunecată, sub dominația unei puteri străine. Însă cultura, tradițiile și credința bizantină au supraviețuit și au păstrat intactă identitatea popoarelor.

Între Bizanț și Europa de Sud-Est a fost și continuă să existe o legătura indisolubilă evocată chiar și în slujbele bisericești, o unitate a credinței de netăgăduit.

Bibliografie:

1.Ahrweiler, Hélène; Laiou, Angeliki E. (1998). "Preface".*Studies on the Internal Diaspora of the Byzantine Empire*. Washington, DC: Dumbarton Oaks

2.Antonucci, Michael (1993). "War by Other Means: The Legacy of Byzantium"

3.Baynes, Norman Hepburn (1912). "The Restoration of the Cross at Jerusalem". *The English Historical Review* **27** (106): 287–299

4.Baynes, Norman Hepburn; Moss, Henry St. Lawrence Beaufort, eds. (1948). *Byzantium: An Introduction to East Roman Civilization*. Oxford: Clarendon Press

BDD-A23211 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:53:38 UTC)